

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

**„Wielokulturowa szkoła w kontekście zmian migracyjnych”
RAPORT Z BADANIA JAKOŚCIOWEGO
w SZKOLE PODSTAWOWEJ nr 5 w LEGNICY**

**DLA FUNDACJI „RADUGA” OPRACOWAŁ: mgr Małgorzata Szylar
LEGNICA 2025**

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Niniejszy raport powstał na potrzeby projektu pn. „WieloCOOLturowa szkoła bez dyskryminacji” realizowany w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska, priorytet 7, działanie 7.6 Integracja migrantów.

Beneficjentem jest Fundacja „Raduga”, a projekt jest skierowany do nauczycieli, uczniów i rodziców uczniów ze Szkoły Podstawowej nr 5 w Legnicy.

Raport szczegółowo opisuje wyniki badania diagnostycznego przeprowadzonego metodą miniFGI w Szkole Podstawowej nr 5 w Legnicy, koncentrując się na integracji uczniów z doświadczeniem migracji.

W raporcie odniesiono się do case study, cytatów z transkrypcji oraz danych zastanych z dokumentów wewnętrznych i źródeł internetowych (m.in. GUS, Urząd Miasta Legnica, dokumentów Szkoły Podstawowej nr 5).

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Spis treści

1.	WSTĘP	4
2.	STRESZCZENIE WYKONAWCZE	5
3.	METODOLOGIA BADANIA	8
4.	KONTEKST SPOŁECZNO-EDUKACYJNY SZKOŁY	9
5.	ANALIZA DOKUMENTÓW WEWNĄTRZSZKOLNYCH	12
6.	WYNIKI BADANIA FGI	14
7.	PODSUMOWANIE NAJWAŻNIEJSZYCH WYZWAŃ	42
8.	WNIOSKI KOŃCOWE	44
9.	PODSUMOWANIE	44

1. WSTĘP

Współczesna edukacja w Polsce przechodzi dynamiczną transformację, której jednym z kluczowych czynników są zmiany społeczne związane z migracjami. Szczególnym momentem stał się rok 2022, kiedy eskalacja konfliktu zbrojnego w Ukrainie spowodowała masowy napływ uchodźców, w tym dzieci i młodzieży, do polskich szkół. Przed tym okresem liczba uczniów cudzoziemskich w Polsce wynosiła około 48,5 tys., jednak już na początku roku szkolnego 2022/2023 wzrosła do 222,5 tys. Pod koniec 2024 roku w placówkach edukacyjnych uczyło się łącznie ok. 152 tys. dzieci-uchodźców z Ukrainy oraz 51 tys. uczniów migranckich z tego kraju. Te liczby nie tylko ilustrują skalę wyzwań, ale również podkreślają znaczenie wypracowanych rozwiązań, które stały się podstawą dla kształtowania modelu szkoły wielokulturowej.

Integracja uczniów cudzoziemskich wymagała od nauczycieli, dyrektorów i lokalnych społeczności nie tylko elastyczności, ale także nowych kompetencji. Choć wcześniejsze doświadczenia polskich szkół z uczniami migranckimi koncentrowały się głównie na dużych miastach, po 2022 roku problematyka ta stała się powszechna również w mniejszych ośrodkach. Przykładem jest powiat legnicki i miasto Legnica, gdzie według danych z 2023 roku w lokalnych szkołach kształciło się 1200 uczniów cudzoziemskich, w większości pochodzących z Ukrainy. Władze Legnicy podkreślają, że kluczowe dla integracji były działania takie jak dodatkowe lekcje języka polskiego, wsparcie psychologiczne oraz projekty międzykulturowe, które budują wzajemne zrozumienie między uczniami.

Napływ tak dużej liczby nowych uczniów postawił przed nauczycielami i dyrektorami szkół szereg trudności. Wymagało to nie tylko nowego podejścia do zarządzania szkołą i klasą, ale także nabycia umiejętności oraz narzędzi, które umożliwią pracę w zróżnicowanym kulturowo środowisku. Integracja uczniów z doświadczeniem uchodźstwa oraz zapewnienie im odpowiedniego wsparcia stały się jednym z priorytetów w polskich szkołach.

Niniejszy raport koncentruje się na analizie doświadczeń nauczycieli, uczniów i rodziców Szkoły Podstawowej nr 5 z Legnicy, jako placówki działającej w środowisku wielokulturowym

Badania objęły m.in.:

- Postawy poszczególnych grup respondentów wobec różnorodności kulturowej,
- Nauczyciele - ocena własnych kompetencji w pracy z uczniami cudzoziemskimi oraz wykorzystanie dostępnych form doskonalenia zawodowego,
- Identyfikację barier i potrzeb wsparcia każdej z grup respondentów

Raport wskazuje na wyzwania, takie jak nierówny dostęp do specjalistycznych szkoleń dla nauczycieli w mniejszych miejscowościach czy konieczność długofalowego wsparcia psychologicznego dla uczniów z doświadczeniem traumy wojennej.

Celem raportu jest nie tylko podsumowanie jak funkcjonuje Szkoła Podstawowa nr 5 w Legnicy. jakie ma procedury, ale także sformułowanie rekomendacji dla niej, dla samorządu a także jakie działania wspierające powinno się prowadzić, by każdej grupie respondentów uczyło się, pracowało i żyło się lepiej.

Wskazujemy m.in. na potrzebę rozwoju sieci wsparcia między szkołami, wdrażania programów mentoringowych dla nauczycieli oraz zwiększenia nakładów na edukację międzykulturową w budżetach samorządowych Legnicy.

Raport stanowi dodatkowo głos w dyskusji o przyszłości polskiej szkoły – instytucji, która musi być gotowa na ciągłe zmiany, aby stać się przestrzenią dialogu, szacunku i równych szans dla wszystkich uczniów.

2. Streszczenie wykonawcze

2.1 Celem raportu jest:

- Diagnoza obecnych potrzeb oraz zasobów szkoły w kontekście integracji uczniów z doświadczeniem migracji.
- Identyfikacja barier oraz mocnych stron środowiska szkolnego.
- Sformułowanie rekomendacji opartych na wynikach badania, które pozwolą na wdrożenie systemowych zmian wspierających integrację.

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu „Wielokulturowa Szkoła bez Dyskryminacji” realizowanego przez Fundację Raduga.

Badanie objęło analizę dokumentów szkoły oraz trzy zogniskowane wywiady grupowe (miniFGI) z nauczycielami, uczniami i rodzicami.

Raport przedstawia kompleksową diagnozę funkcjonowania Szkoły Podstawowej nr 5 w Legnicy w kontekście integracji uczniów o zróżnicowanym pochodzeniu kulturowym. Badanie, oparte na analizie dokumentów wewnętrznych oraz transkrypcjach miniFGI z trzech grup (nauczycieli, uczniów oraz rodziców), wskazuje na kluczowe bariery a także na istotne zasoby.

Kluczowe wnioski wskazują, że choć szkoła dysponuje istotnymi zasobami – takimi jak pozytywne relacje rówieśnicze oraz zaangażowanie pedagogiczne – to pojawiają się poważne bariery wynikające m.in. z różnic kulturowych, barier językowych i problemów w komunikacji między szkołą a rodzicami oraz braku działań systemowych. Raport formułuje rekomendacje obejmujące m.in. zatrudnienie asystentów międzykulturowych, szkolenia dla nauczycieli oraz wdrożenie narzędzi komunikacyjnych.

2.2 Kluczowe wnioski:

● **Mocne strony szkoły:**

○ **Dziedzictwo wielokulturowe i tradycje**

Szkoła Podstawowa nr 5 w Legnicy ma długą tradycję pracy z mniejszościami narodowymi, przede wszystkim z uczniami pochodzenia ukraińskiego. Istniejące zapisy w statucie oraz funkcjonowanie placówki przez ponad 65 lat świadczą o głębokim zakorzenieniu wartości kulturowych, co wzmacnia poczucie tożsamości u uczniów i buduje pozytywną reputację szkoły jako instytucji sprzyjającej integracji.

○ **Zaangażowanie kadry pedagogicznej i rodziców**

Nauczyciele są zdeterminowani, by sprostać wyzwaniom pracy w środowisku wielokulturowym. Z relacji wynika, że pomimo trudności związanych z barierami językowymi i zmęczeniem organizacyjnym, kadra podejmuje liczne działania –

zarówno w ramach zajęć dydaktycznych, jak i poza lekcyjnych (np. wydarzenia integracyjne, warsztaty). Wysoki poziom współpracy szkoły z rodzicami, zwłaszcza przy inicjatywach pielęgnujących tradycje i kulturę, stanowi kolejny atut, który przekłada się na lepsze relacje i wzajemne wsparcie między domem a placówką.

- **Pozytywne relacje rówieśnicze i inicjatywy integracyjne**

Uczniowie, mimo początkowych trudności adaptacyjnych, nawiązywali przyjaźnie niezależnie od narodowości. Codzienne interakcje – podczas zajęć, przerw czy warsztatów – pozwalają na wymianę doświadczeń i umacnianie więzi międzykulturowych, co pozytywnie wpływa na atmosferę w szkole.

- **Wyzwania:**

- **Barierę językowe i dydaktyczne**

Nowo przybyli uczniowie, zwłaszcza z Ukrainy, mają trudności z opanowaniem języka polskiego, co przekłada się na wyzwania zarówno na poziomie codziennej komunikacji, jak i realizacji programu nauczania (np. brak klas przygotowawczych czy dostosowanych zajęć językowych).

- **Niedostateczne wsparcie systemowe i psychologiczne**

Pomimo istnienia formalnego wsparcia (psycholog szkolny, inicjatywy integracyjne), pojawia się potrzeba zwiększenia systemowego wsparcia dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym oraz rodziców. Problemy takie jak stres związany z adaptacją, poczucie osamotnienia czy niewystarczające wsparcie przy odrabianiu zadań domowych wskazują na konieczność poszerzenia dostępnych usług wsparcia.

- **Ograniczenia komunikacji między szkołą a rodzicami**

Utrudnienia wynikające z domyślnego stosowania języka ukraińskiego w nieformalnych kanałach komunikacyjnych (np. grupach na komunikatorach) mogą prowadzić do marginalizacji rodziców polskich, którzy nie zawsze są w stanie śledzić bieżące informacje i uczestniczyć w życiu szkoły w pełni.

- **Niska frekwencja i zaangażowanie niektórych rodzin**

Część rodziców, zwłaszcza tych, których dzieci są nowo przybyłymi uczniami lub pochodzą z rodzin migracyjnych, wykazuje ograniczone zaangażowanie w życie szkoły. Może to wynikać z trudności związanych z barierami językowymi,

stresującymi warunkami życia czy koniecznością zabezpieczenia bytowych potrzeb.

2.3 Rekomendacje:

● **Wsparcie językowe i dydaktyczne:**

- Wdrożenie systemu zajęć przygotowawczych – rocznych klas adaptacyjnych z intensywną nauką języka polskiego, które pozwolą uczniom lepiej opanować język przed rozpoczęciem klasyfikowanego programu nauczania.
- Organizacja dodatkowych (opcjonalnych) zajęć z języka ukraińskiego, aby uczniowie mogli utrzymać kontakt z ojczystym językiem, wspierając swoją tożsamość kulturową.
- Szkolenia i warsztaty dla nauczycieli z zakresu metod pracy z uczniami wielojęzycznymi oraz zarządzania klasami wielokulturowymi.

● **Wsparcie systemowe i psychologiczne:**

- Zwiększenie dostępności pomocy psychologicznej w szkole – regularne dyżury psychologa, wprowadzenie grupowych warsztatów radzenia sobie ze stresem oraz kącików wsparcia emocjonalnego dla uczniów.
- Utworzenie punktów konsultacyjnych lub roli mediatorów kulturowych, którzy pomogą rodzinom oraz nauczycielom w przełamywaniu barier komunikacyjnych i kulturowych.

● **Usprawnienie komunikacji z rodzicami:**

- Przyjęcie zasady, że oficjalna komunikacja ze szkoły (zebrania, newslettery, ogłoszenia) powinna być prowadzona w języku polskim, aby zapewnić równość dostępu dla wszystkich rodziców.
- Wprowadzenie tłumaczy lub dedykowanych punktów kontaktowych, które umożliwią rodzinom migrującym łatwiejszy dostęp do informacji dotyczących funkcjonowania szkoły.

3. Metodologia badania

3.1 Projekt badania:

3.1.1 Analiza dokumentów pod kątem nauczania w placówce dzieci cudzoziemskich (praca w klasach wielokulturowych): Statut, regulamin świetlicy, program wychowawczy, procedury

3.1.2 Badanie minIFGI - Badanie zostało przeprowadzone metodą FGI, w której udział wzięły trzy grupy respondentów:

- **Grupa nauczycieli** 3 osoby (z czego jedna pochodzenia Ukraińskiego): Sesje skoncentrowane na aspektach pedagogicznych, różnicach kulturowych oraz wyzwaniach adaptacyjnych uczniów. Nauczyciele podkreślali m.in. konieczność modyfikacji metod nauczania i wdrożenia wsparcia asystenckiego.
- **Grupa uczniów** 3 osoby (1 pochodzenia polskiego, 2 pochodzenia ukraińskiego): Spotkania umożliwiły uczniom swobodne wypowiedzi dotyczące codziennego życia w szkole, relacji rówieśniczych oraz doświadczeń integracyjnych. Respondenci wskazywali zarówno pozytywne inicjatywy, jak i sytuacje konfliktowe.
- **Grupa rodziców** 3 rodziców (1 pochodzenia polskiego, 2 pochodzenia ukraińskiego): Dyskusje skupiały się na oczekiwaniach względem szkoły, ocenach komunikacji z placówką oraz potrzebach wsparcia dla dzieci. Rodzice podkreślali, jak istotna jest współpraca z nauczycielami oraz adaptacja narzędzi komunikacyjnych (np. dwujęzycznych newsletterów).

Transkrypcje z nagrań zostały zanalizowane pod kątem tematycznym przy użyciu oprogramowania MAXQDA, co umożliwiło wyłonienie kluczowych problemów oraz potencjału integracyjnego.

Analiza miała charakter tematyczny, dzięki czemu wyłoniono główne kategorie problemów i zasobów:

4. Kontekst społeczno-edukacyjny szkoły

Od 2022 roku w Polsce obserwuje się intensywny napływ uchodźców, co przekłada się na zwiększenie liczby uczniów o międzynarodowym pochodzeniu. W Legnicy liczba uczniów cudzoziemskich wzrosła znacząco, a Szkoła Podstawowa nr 5 przyjęła ponad

70 uczniów wpisujących się w kryteria obywateli państw trzecich (dalej OPT). W obliczu tych zmian placówka staje przed wyzwaniem stworzenia środowiska sprzyjającego integracji oraz równym szansom edukacyjnym.

Celem niniejszego raportu jest diagnoza potrzeb i zasobów szkoły, zidentyfikowanie barier integracyjnych oraz sformułowanie zaleceń dostosowanych do specyfiki placówki. Raport opiera się na transkrypcjach z miniFGI przeprowadzonych w trzech grupach respondentów:

- **Nauczyciele** – identyfikacja wyzwań dydaktycznych i organizacyjnych
- **Uczniowie** – analiza doświadczeń szkolnych, poczucia przynależności i relacji rówieśniczych
- **Rodzice** – perspektywa opiekunów na funkcjonowanie szkoły i współpracę z nauczycielami.

Profil szkoły:

Szkoła Podstawowa nr 5 w Legnicy mieści się przy ul. Tarasa Szewczenki 10 w Legnicy. Szkoła ta prowadzi oddział Szkoły Podstawowej nr 5 i Liceum Ogólnokształcące. Jest to Szkoła wielokulturowa, która już w roku 1957 kształciła uczniów mniejszości narodowej w tym narodowości ukraińskiej i żydowskiej. Na początku powstało w szkole LO, następnie wprowadzone zostało gimnazjum a w roku 2017 w skład ZSO nr 4 weszła Szkoła Podstawowa nr 5. Na stronie www szkoły można przeczytać *„Funkcjonowanie szkoły było i jest niezwykle istotne dla całej mniejszości ukraińskiej w Polsce. Proces wychowawczy daje młodzieży poczucie przynależności narodowej, wzmacnia jej postawy patriotyczne a proces dydaktyczny (dokumentowany osiągnięciami na zewnętrznych egzaminach) zapewnia wysoki poziom nauczania. W ciągu 65 lat istnienia szkoły jej mury opuściły kolejne pokolenia młodzieży, która obecnie tworzy integralną część inteligencji ukraińskiej nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie.”*

Statut szkoły określa, jak powinien wyglądać proces nauczania i oceniania uczniów. Określa również poszanowanie i podtrzymywanie oraz rozwijanie wśród uczniów

tożsamości narodowej i językowej. Do Szkoły uczęszcza xxx uczniów z czego 2 uczniów mniejszości narodowej i etnicznej a 155 uczniów OPT. Szkoła jest Szkołą publiczną w której od dawna organizuje się naukę języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej oraz naukę historii i kultury Ukrainy. Statut określa w jaki sposób powinna być zachowana tożsamość narodu Ukraińców.

W statucie znajdują się również odniesienia do uchodźców wojennych z Ukrainy, którzy dotarli do Legnicy w związku z napaścią zbroją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Szkoła przez to, że była szkołą wielokulturową od ponad 65 lat, miała już opracowane procedury, statut i wyszkolona kadrę do pracy w szkole wielokulturowej.

Statut Szkoły określa prowadzenie działań na rzecz migrantów. Szkoła zwraca uwagę w swoim statucie na różnorodność. W dokumentach szkolnych brakuje jednak zapisów takich jak standardów, procedur i regulaminów dotyczących integracji i pracy różnych narodowości, nie tylko polsko-ukraińskich. Szkoła skupia się przede wszystkim na uczniach cudzoziemskich z Ukrainy. Na stronie szkoły brakuje również ekspertyz dotyczących pracy w klasach różno-narodowościowych.

Struktura społeczności szkolnej

Liczba uczniów: 169 uczniów (w tym 155 OPT).

Kadra: 23 nauczycieli, w tym 3 specjalistów (pedagog, pedagog specjalny, psycholog)

Działania integracyjne

● Wydarzenia kulturalne i sportowe:

- Organizowanie regularnych imprez wielokulturowych, takich jak warsztaty kulinarne (np. polsko-ukraińskie gotowanie), festyny, dni sportowe oraz wieczory z gram i tradycyjną muzyką, które będą angażować zarówno uczniów, jak i rodziców.
- Realizacja projektów międzyszkolnych i międzypokoleniowych, które umożliwią wymianę doświadczeń oraz budowanie sieci współpracy między szkołami o podobnym profilu.

● Platformy wsparcia i współpracy:

- o Utworzenie międzykulturowego klubu młodzieżowego, w którym uczniowie będą mogli wspólnie pracować nad projektami integracyjnymi oraz rozwijać umiejętności interpersonalne.
- o Organizacja warsztatów integracyjnych dla rodziców, aby zapewnić im narzędzia do lepszego zrozumienia specyfiki funkcjonowania szkoły oraz metod wspierania swoich dzieci.

5. Analiza dokumentów wewnętrznych

5.1 Statut szkoły:

• Brak zapisów dotyczących integracji wielokulturowej innej niż ukraińskiej i polskiej

Analiza dokumentu statutowego wykazała, że szkoła ZSO nr 4 w Legnicy od lat prowadzi klasy co najmniej dwukulturowe – polsko-ukraińskie. Placówka zapewnia uczniom należącym do mniejszości narodowej, w tym w szczególności ukraińskiej, możliwość podtrzymywania i rozwijania tożsamości narodowej, językowej oraz religijnej (Rozdział 1 i §5 Statutu).

• Statut szkoły przewiduje m.in.:

- organizację nauki języka ukraińskiego oraz historii i kultury Ukrainy na wniosek rodziców lub pełnoletniego ucznia,
- prowadzenie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych związanych z kulturą ukraińską, takich jak zespoły wokalne, teatralne czy taneczne,
- funkcjonowanie oddziałów przygotowawczych dla uczniów przybyłych z Ukrainy, w których zajęcia mają charakter integracyjny i są dostosowane do potrzeb edukacyjnych i psychofizycznych uczniów.

Statut nie zawiera natomiast zapisów odnoszących się do integracji innych mniejszości narodowych, etnicznych czy kulturowych niż ukraińska, co może wskazywać na ograniczoną gotowość szkoły do pracy w środowisku wielokulturowym wykraczającym poza dominującą polsko-ukraińską specyfikę.

5.2 . Procedury udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Uwzględnienie różnorodności kulturowej w kontekście trudności adaptacyjnych uczniów z doświadczeniem migracyjnym

W procedurach pomocy psychologiczno-pedagogicznej Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 4 im. Bohdana Ihora Antonycza w Legnicy znalazły się zapisy odnoszące się do potrzeb uczniów z doświadczeniem migracyjnym, w tym cudzoziemców, migrantów i uchodźców.

W szczególności dokument wskazuje, że pomoc psychologiczno-pedagogiczna może być udzielana uczniom:

- z trudnościami adaptacyjnymi związanymi z różnicami kulturowymi,
- w związku z wcześniejszym kształceniem za granicą,
- w sytuacji kryzysowej lub traumatycznej (co może dotyczyć uczniów z doświadczeniem uchodźczym),
- oraz z zaniedbań środowiskowych czy zmiany środowiska edukacyjnego.

Szkoła podkreśla konieczność dostosowania metod pracy nauczycieli do indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych, co obejmuje również różnice kulturowe i językowe. Wsparcie organizowane jest również we współpracy z poradniami specjalistycznymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin – co otwiera przestrzeń do współpracy w zakresie integracji i inkluzji migrantów.

Chociaż procedury nie używają wprost określeń „uchodźca” lub „migrant”, zawarte w nich sformułowania są wystarczająco szerokie, by objąć tą grupę uczniów, co jest istotnym krokiem w kierunku budowania środowiska edukacyjnego wrażliwego na wielokulturowość i potrzeby uczniów z doświadczeniem migracyjnym.

6. Wyniki badania FGI

6.1 Perspektywa nauczycieli

Celem badania było poznanie doświadczeń nauczycieli Szkoły Podstawowej nr 5 w Legnicy w pracy w środowisku wielokulturowym. Chcieliśmy dowiedzieć się, z jakimi trudnościami musieli się zmierzyć, gdy ich szkoła w ciągu zaledwie jednego miesiąca stała się placówką wielokulturową. Zależało nam także na identyfikacji dobrych praktyk, które udało się wdrożyć w odpowiedzi na nowe wyzwania, oraz obszarów wymagających dalszej poprawy i wsparcia. Wnioski z badania miały posłużyć jako podstawa do zaprojektowania działań wspierających nauczycieli, takich jak warsztaty, szkolenia oraz strategie mające na celu usprawnienie integracji społeczności szkolnej.

Perspektywa nauczycieli szkoły wielokulturowej wyłania się z ich doświadczeń jako złożona i pełna wyzwań, lecz również nadziei.

● Bariery językowe uczniów

Głównym problemem, na który wskazują, jest **bariera językowa uczniów przybywających z Ukrainy**, szczególnie tych, którzy trafiają do klas tuż przed maturą bez znajomości polskiego cyt. „*Niemożliwe jest przygotowanie takiego ucznia do egzaminu. A jednak to robimy i czasami się udaje. To jest sukces szkoły*” – podkreślają, jednocześnie wyrażając frustrację brakiem systemowego wsparcia. Wspominają o likwidacji **klas przygotowawczych**, które wcześniej dawały uczniom szansę na oswojenie się z językiem i programem: „*Ministerstwo to zrobiło. Rok były i nawet nie tylko w naszej szkole, po całej Polsce. To była jakaś szansa, a teraz od zera zaczynamy*”.

● Ograniczony kontakt z rodzicami

Kolejnym wyzwaniem jest **ograniczony kontakt z rodzicami**, którzy często są przepracowani lub samotnie wychowują dzieci w obliczu wojny. „*Mama myśli, jak zabezpieczyć jedzenie, szuka pracy. Kontakt słaby, bo cały czas praca. Te dzieci są*

bez kontroli" – tłumaczą nauczyciele, wskazując na brak zaangażowania rodzin w edukację. Dodają, że trudności te nie wynikają z różnic kulturowych, lecz z ludzkich ograniczeń: „*To nie jest międzykulturowe, po prostu rodzice chcą zabezpieczyć byt. Szkoła nie jest ich priorytetem*”.

Mimo wszystko, podkreślają **dobrą integrację uczniów**. „Zawijają się przyjaźnie polsko-ukraińskie, które trwają całe życie. Mój syn poznał chłopaka z Ukrainy, teraz razem studiuje” – mówią z dumą. Jednak w sferze dydaktycznej widzą regres: „*Poziom nauk ścisłych na Ukrainie spada przez wojnę. Dzieci mają testy z zamkniętymi pytaniami, a my wymagamy analiz egzystencjalizmu po polsku*”.

● Wypalenie zawodowe

Nauczyciele krytykują nadmiar projektów i szkoleń, które ich zdaniem nie rozwiązują realnych problemów: „*Jesteśmy przepracowani. Te zajęcia przeciw wypaleniu? Nie mamy na to czasu*”.

● Wsparcie językowe dla dzieci i rodziców

Pomoc należy kierować do dzieci i rodziców. Jako kluczowe potrzeby wskazują systematyczną naukę języka polskiego oraz wsparcie logistyczne: „*Potrzebne są zajęcia językowe dla rodziców, pomoc w odrabianiu zadań, a nie jednorazowe zabawy. To praca u podstaw, nie gadżety*”.

● Brak rozwiązań systemowych

Perspektywa nauczycieli łączy rozczarowanie systemem z determinacją: cyt. „*Walczymy z barierami językowymi, brakiem motywacji i przemęczeniem. Ale wierzymy, że nawet w tych warunkach można dać uczniom szansę*”. Wskazują jednak, że bez zmian systemowych – przywrócenia klas przygotowawczych, większego nakładu na język polski i wsparcia rodzin – ich wysiłki pozostaną „walką z wiatrakami”

Propozycje nauczycieli dla lepszej integracji uczniów wielokulturowych

Nauczyciele podkreślają, że integracja wymaga **systemowych rozwiązań**, a nie doraźnych projektów. Ich propozycje łączą praktyczne wsparcie językowe, elastyczność programową i realny dialog z decydentami. Jak podsumowała jedna z nauczycielek:

- **Przywrócenie klas przygotowawczych** – Nauczyciele podkreślają, że klasy przygotowawcze przez rok pracowały na języku i treściach programowych. Dzieci po tym roku były lepiej przygotowane do nauki. Teraz, gdy ich nie ma, uczniowie trafiają od razu do klas bez znajomości polskiego. Konieczne jest systemowe wprowadzenie rocznych klas adaptacyjnych z intensywną nauką języka i podstaw programu szkolnego.
- **Zajęcia językowe dla rodziców** – z wypowiedzi nauczycieli wynika, że rodzice nie znają języka polskiego, nie wiedzą czego oczekuje od nich szkoła, jakie są procedury w szkole. Nauczyciele wskazują na to aby były realizowane bezpłatnie, dostępne wieczorami lub online kursy języka polskiego dla rodziców, współorganizowane z lokalnymi firmami lub NGO.
- **Systematyczna nauka języka polskiego na wyższym poziomie** – nauczyciele zaznaczają, że uczniowie uczą się podstawowych struktur, ale w liceum muszą analizować egzystencjalizm po polsku. Cyt. „*To niemożliwe bez zaawansowanej znajomości języka*”. Wg nauczycieli powinno funkcjonować systemowe wprowadzenie zajęć języka polskiego jako obcego na poziomie dostosowanym do wymogów programowych, z naciskiem na specjalistyczne słownictwo.
- **Wsparcie w odrabianiu zadań domowych** – pedagodzy wskazują, że dzieci są przemęczone, a rodzice nie pomagają z braku czasu lub kompetencji. Wg nich potrzebne są dodatkowe zajęcia wspierające np. utworzenie świetlicy edukacyjnej z nauczycielami-wolontariuszami, skupionej na pomocy w odrabianiu lekcji i nadrabianiu zaległości.
- **Integracja poprzez praktyczne działania** – nauczyciele wskazują, że wspólne zajęcia integrują społeczność. Uważają, że trzeba łączyć zabawę z nauką systemowego funkcjonowania w szkole. Proponują cykliczne projekty łączące kulturę polską i ukraińską (np. wspólne tworzenie przewodnika po Legnicy,

warsztaty historyczne), które jednocześnie rozwijają język i wiedzę o lokalnej społeczności.

- **Indywidualne podejście do uczniów z dużymi zaległościami** - nauczyciele podkreślają, że konieczna jest praca indywidualna z uczniem cudzoziemskim. Cyt. „*Gdy dziecko trafia do III klasy bez języka, nie ma szans na maturę. Potrzebna jest elastyczność programowa*”. Propozycją nauczycieli jest wprowadzenie indywidualnych ścieżek edukacyjnych lub wydłużenie czasu nauki dla uczniów z trudnościami językowymi.
- **Wsparcie psychologiczne dla rodzin uchodźczych** – wypowiedzi nauczycieli wskazują, że rodzice walczą o przetrwanie. Wielu z nich pracuje na trzy zmiany i nie ma czasu na kontakt ze szkołą. Rozwiązaniem mogłoby być utworzenie punktów konsultacyjnych z psychologami i mediatorami kulturowymi, wspierających rodziny w adaptacji i komunikacji ze szkołą.
- **Realny dialog z Ministerstwem Edukacji** – nauczyciele wskazują, że nie potrzebne im są kolejne szkolenia, że od MEN wymagają rozwiązań systemowych np. klas przygotowawczych, podręczników dwujęzycznych, mniejszych grup. Dobrą praktyką byłby stały monitoring potrzeb szkół wielokulturowych przez ministerstwo oraz finansowanie rozwiązań opartych na praktycznych doświadczeniach nauczycieli.
- **Promocja współpracy między szkołami** – Nauczyciele wskazują na nierówności w finansowaniu szkół cyt. „*We Wrocławiu licea mają klasy przygotowawcze – dlaczego u nas to niemożliwe?*” Wskazują również na współpracę, sieciowanie szkół i dzielenie się nawzajem dobrymi praktykami. Sieć współpracy między szkołami z dużymi grupami uczniów ukraińskich, wymiana materiałów i wspólne projekty integracyjne pozwoliłaby na naukę w praktyce.
- **Walka z przemęczeniem uczniów** – Optymalizacja planów lekcji, wprowadzenie „dni językowych” z mniejszą liczbą przedmiotów oraz zajęć relaksacyjnych (np. warsztaty mindfulness). Pozwoliłyby na skuteczniejsze prowadzenie nauczania w klasach wielokulturowych. Jak wskazują nauczyciele cyt. „*Dzieci mają po 8-9 lekcji, potem dodatkowe zajęcia. Są przemęczone, nie skupiają się na nauce*”, przemęczenie dzieci wpływa na ich koncentrację i przyswajanie nowej wiedzy.

Rekomendacje dla nauczycieli i szkoły w środowisku wielokulturowym

● Rozwiązania systemowe

- **Przywrócenie klas przygotowawczych:** Wprowadzenie rocznych klas adaptacyjnych z intensywną nauką języka polskiego i podstaw programu szkolnego.
- **Realny dialog z Ministerstwem Edukacji:** Stały monitoring potrzeb szkół wielokulturowych oraz finansowanie rozwiązań opartych na praktyce, np. podręczników dwujęzycznych, mniejszych grup.
- **Systematyczna nauka języka polskiego na zaawansowanym poziomie:** Wprowadzenie zajęć języka polskiego jako obcego, ukierunkowanych na specjalistyczne słownictwo (np. analiza literacka).
- **Indywidualne ścieżki edukacyjne:** Elastyczność programowa dla uczniów z dużymi zaległościami, np. wydłużenie czasu nauki lub modyfikacja wymagań.

● Integracja społeczności szkolnej

- **Praktyczne projekty międzykulturowe:** Cykliczne działania łączące naukę z integracją, np. wspólne tworzenie przewodnika po Legnicy, warsztaty kulinarne czy historyczne
- **Świetlica edukacyjna:** Utworzenie miejsca z nauczycielami-wolontariuszami do pomocy w odrabianiu zadań i nadrabianiu zaległości.

● Wsparcie rodzin uchodźczych

- **Bezpłatne kursy języka polskiego dla rodziców:** Organizacja zajęć wieczorowych lub online we współpracy z NGO lub firmami.
- **Punkty konsultacyjne z psychologami i mediatorami:** Wsparcie w adaptacji, komunikacji ze szkołą oraz radzeniu sobie z traumą wojenną.
- **Walka z przemęczeniem uczniów i nauczycieli**
- **Optymalizacja planów lekcji:** Wprowadzenie „dni językowych” z mniejszą liczbą przedmiotów oraz zajęć relaksacyjnych (np. warsztaty mindfulness).

- **Redukcja biurokracji i projektów nadmiarowych:** Skupienie się na kluczowych potrzebach zamiast doraźnych inicjatyw.

- **Współpraca między szkołami**

- **Sieć wymiany dobrych praktyk:** Utworzenie platformy współpracy między szkołami z dużymi grupami uczniów ukraińskich, np. wymiana materiałów, wspólne projekty

Integracja w środowisku wielokulturowym wymaga **połączenia rozwiązań systemowych z lokalnymi działaniami**. Kluczowe jest:

- Przywrócenie klas przygotowawczych i zaawansowanej nauki języka.
- Wsparcie rodzin poprzez kursy językowe i pomoc psychologiczną.
- Redukcja przemęczenia uczniów poprzez elastyczne plany lekcji.
- Budowa sieci współpracy między szkołami oraz dialog z ministerstwem.

Jak podsumowali nauczyciele: „Bez fundamentów – języka, stabilności i dialogu – nawet najlepsze inicjatywy się rozsypią”.

6.2 Perspektywa uczniów Szkoły Podstawowej nr 5 w Legnicy w kontekście szkoły wielokulturowej

Dla uczniów szkoła jest miejscem przyjaznym, ale widzą przestrzeń do zmian i ulepszeń. Wskazują na potrzebę:

- Regularnego organizowania wydarzeń kulturalnych, kulinarnych i sportowych.
- Rozszerzenia oferty językowej – zarówno w kierunku nauki języka polskiego dla obcokrajowców, jak i kontynuowania nauki ukraińskiego.
- Większego zaangażowania psychologów w pomoc uczniom z doświadczeniem migracyjnym.
- Współpracy z rodzicami i ich aktywnego udziału w życiu szkoły.

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Analiza wypowiedzi uczniów ujawniła:

● Integracja kulturowa

Uczniowie bardzo pozytywnie oceniają wspólne świętowanie wydarzeń kulturowych, takich jak Wigilia, podczas której śpiewają kolędy zarówno po polsku, jak i po ukraińsku. Cieszy ich możliwość występów w tradycyjnych ukraińskich strojach i dzielenie się elementami własnej kultury. Czują się dumni, gdy mogą pokazać innym swoje tradycje.

Wspólne gotowanie podczas warsztatów kulinarnych – zarówno polskich, jak i ukraińskich potraw – sprzyja budowaniu relacji i daje okazję do nauki poprzez zabawę i smakowanie. W rozmowach uczniowie z entuzjazmem wspominają także rodzinne imprezy plenerowe na boisku szkolnym, dmuchańce, gry i zabawy, które integrują nie tylko dzieci, ale też ich rodziców. Wskazują, że chcieliby, aby takie wydarzenia odbywały się częściej.

Uczniowie chętnie biorą udział w wydarzeniach łączyjących kultury, podkreślając ich radosny i wspólnotowy charakter np. cyt. „*Na przykład jak była Wigilia, to śpiewaliśmy kolędy po polsku i po ukraińsku. I było cudownie, bo wszyscy razem śpiewali.*” Dzieci cieszą się z możliwości występów w tradycyjnych strojach, dzięki którym mogą dzielić się swoją kulturą z innymi. W szkole organizowane są warsztaty kulinarne które dla nich są nie tylko zabawą, ale też okazją do wspólnego działania: cyt. „*Gotowaliśmy razem. Mama mojego kolegi robiła pierogi, a my lepiliśmy. Były też naleśniki, takie jak w Ukrainie.*” Uczniowie pozytywnie wspominają różne imprezy szkolne, czują się w nich dobrze i chętnie w nich uczestniczą

● Wyzwania językowe i edukacyjne

Wyzwania językowe i edukacyjne wymagają systemowego wsparcia: wprowadzenia zajęć integracyjnych, zwiększenia dostępności korepetycji oraz szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z uczniami wielojęzycznymi.

Jednym z najczęściej wskazywanych problemów przez uczniów z Ukrainy jest **bariera językowa**, która wpływa nie tylko na naukę, ale również na relacje z nauczycielami i kolegami z klasy. Początki w polskiej szkole, dla uczniów niepolskojęzycznych, są dla wielu z nich bardzo trudne – uczniowie często nie rozumieją poleceń, tematów lekcji ani komentarzy nauczycieli. Taka sytuacja wywołuje stres, poczucie osamotnienia i lęk przed mówieniem. Uczniowie z Ukrainy jednoznacznie wskazują na **barierę językową** jako główny problem w integracji i nauce. Nowo przybyli uczniowie często nie rozumieją poleceń, treści lekcji ani komentarzy nauczycieli, co wywołuje stres i poczucie wyobcowania. Jeden z uczniów wyjaśnia: cyt. „*Nowy uczeń, Ukrainiec, on nie rozumie, bo jest nowy i nie umie mówić po polsku. Nauczyciel mówi coś po polsku, a on nie wie, o co chodzi*”

Uczniowie zgłaszają konkretne propozycje rozwiązań. Ich zdaniem warto byłoby zorganizować więcej zajęć z języka polskiego, szczególnie w formie luźnych rozmów z polskimi rówieśnikami. Takie konwersacje pomogłyby nie tylko w nauce języka, ale też w budowaniu więzi i poczuciu przynależności. Inną formą wsparcia mogłyby być korepetycje prowadzone przez starszych uczniów lub wolontariuszy, dzięki którym młodszy uczniowie czuliby się swobodniej, ucząc się języka w przyjaznej atmosferze, bez presji ocen i egzaminów. Równocześnie pojawia się potrzeba powrotu lekcji języka ukraińskiego – nie tylko jako forma wsparcia edukacyjnego, ale również jako element budowania tożsamości narodowej i kulturowej. Dla wielu uczniów język ojczysty pozostaje domeną domową, a brak możliwości rozwijania umiejętności pisania i czytania po ukraińsku jest źródłem frustracji – cyt. „*Kiedyś były lekcje ukraińskiego. Uczyliśmy się alfabetu, ale teraz tego nie ma. Chcielibyśmy, żeby wróciły!*”. Uczniowie wskazują również na trudności w nauce przedmiotów ścisłych, takich jak matematyka czy fizyka. Choć ich treść bywa zrozumiała, to sam język zadań, poleceń i pojęć sprawia wiele problemów. Szczególnie język polski jako przedmiot jest postrzegany jako wyjątkowo wymagający. Dzieci podkreślają, że zrozumienie treści lekcji wymaga od nich dodatkowego wysiłku i oczekują większego wsparcia ze strony nauczycieli – zarówno przez tłumaczenie niezrozumiałych pojęć, jak i indywidualne podejście do uczniów, którzy dopiero uczą się języka. Uczniowie oczekują indywidualnego podejścia i tłumaczenia niezrozumiałych pojęć: cyt. „*Nauczyciele nowi nie znają ukraińskiego. Jak mówią po polsku, to niektórzy koledzy nie rozumieją*”

Dzieci wskazują również na problemy z motywacją uczniów cudzoziemskich. Niektórzy uczniowie, zwłaszcza ci z Ukrainy, rezygnują z wysiłku: cyt. „Dwójka chłopaków z mojej klasy po prostu siedzi na lekcji i nic nie robi. Nie wiem, czy nie rozumieją polskiego, czy im się nie chce”

Uczniowie podkreślają, że **bezpośrednie rozmowy** pomagają w nauce i integracji. Sugerują stworzenie „**przestrzeni do rozmów**”, gdzie mogliby swobodnie ćwiczyć język: „Potrzebujemy miejsca, gdzie bez stresu możemy gadać po polsku i grać w gry”

● **Wsparcie społeczne i psychologiczne**

Dla wielu uczniów, szczególnie tych, którzy przyjechali z Ukrainy w wyniku wojny, szkoła staje się nie tylko miejscem nauki, ale również przestrzenią, w której szukają bezpieczeństwa i zrozumienia. W wypowiedziach dzieci wyraźnie wybrzmiewa potrzeba wsparcia emocjonalnego – zarówno od dorosłych, jak i rówieśników. Szczególną rolę odgrywa **psycholog szkolny**, którego obecność jest przez uczniów oceniana bardzo pozytywnie. W ich oczach to osoba, która nie tylko „pomaga”, ale też **tworzy bezpieczną przestrzeń** do rozmowy i odreagowania emocji cyt. „Kiedy ktoś ma problemy, idzie do psychologa. On naprawdę pomaga, uspokaja i tłumaczy, jak radzić sobie ze stresem. Mówi: «Nie martw się, dasz radę».”, „Psycholog rozumie, że niektórzy koledzy z Ukrainy są zamknięci w sobie. On im mówi, że szkoła to bezpieczne miejsce.” Taka **emocjonalna troska** ma ogromne znaczenie, szczególnie dla uczniów, którzy zmagają się z traumą, poczuciem obcości i osamotnienia. Dlatego dzieci marzą o tym, by w szkole pojawiły się „**strefy relaksu**” lub **kąciki rozmów**, gdzie każdy mógłby być wysłuchany bez oceniania cyt. „Chcielibyśmy mieć taki kącik, gdzie nikt nie będzie nas oceniał. Żeby można było powiedzieć: «Jest mi smutno» i dostać przytulenie.” Pomimo pozytywnych doświadczeń z psychologiem, uczniowie często doświadczają trudności w kontaktach z nauczycielami – **szczególnie z nowymi pedagogami, którzy nie znają języka ukraińskiego**. Problem dotyczy nie tylko zrozumienia treści lekcji, ale też atmosfery w klasie, która może stać się stresująca i wywoływać lęk u nowo przybyłych uczniów cyt. „Nowi nauczyciele mówią tylko po polsku. Jak przychodzi nowy kolega z Ukrainy, to nic nie rozumie. Nauczyciel krzyczy, a

on się stresuje." „Pan od matematyki nie umie po ukraińsku. Jak tłumaczy zadanie, to niektórzy koledzy tylko patrzą w sufit.”

● Aktywności integracyjne

Z wypowiedzi dzieci wynika jasno: integracja nie musi dziać się tylko na lekcjach – najlepsze więzi budują się w działaniu, zabawie i wspólnym przeżywaniu emocji. Uczniowie bardzo cenią sobie każdą okazję do współpracy – niezależnie od tego, czy chodzi o mecz na boisku, czy wspólne lepienie pierogów z rodzicami. Ich propozycje są kreatywne, konkretne i bardzo osadzone w codzienności szkolnej. Uczniowie patrzą na szkołę jako na miejsce wspólnego życia, nie tylko nauki. Chcą się angażować, chcą współtworzyć atmosferę otwartości i radości.

Uczniowie zgodnie twierdzą, że zajęcia sportowe to najlepszy sposób na przełamywanie barier i budowanie przyjaźni. Na boisku liczy się współpraca, nie język – i to właśnie sprawia, że sport staje się naturalną formą integracji. Warto inwestować w organizację międzyszkolnych turniejów, zajęć sportowych z elementami integracyjnymi oraz luźnych gier zespołowych, które dają dzieciom przestrzeń na wspólne emocje i śmiech.

Dla wielu dzieci kreatywność jest nie tylko formą wyrażania siebie, ale też sposobem na poznanie innych. Uczniowie z entuzjazmem mówią o marzeniach związanych z tworzeniem – zarówno artystycznym, jak i technicznym cyt. „Chciałbym, żeby były warsztaty, gdzie budujemy roboty z LEGO. Albo wielkie zamki! To by było super!"; „Lubię rysować i malować. Gdybyśmy robili wspólnie plakaty o Polsce i Ukrainie, to byśmy się lepiej poznali.”

Takie zajęcia mogłyby nie tylko rozwijać kompetencje, ale także sprzyjać dialogowi kulturowemu i budowaniu relacji przez wspólne projekty.

Wspólne wyjścia – do muzeów, parków, na wydarzenia kulturalne – to dla dzieci **źródło wiedzy i emocji**. Uczniowie dostrzegają, że takie doświadczenia zbliżają i tworzą wspomnienia, które zostają na długo. Dobrze zaplanowane wycieczki mogą stać się mostem między kulturami i pokoleniami – wspólna aktywność to coś więcej niż

nauka, to budowanie społeczności. Cyt. „*Jak poszliśmy do zamku Piastowskiego, to dowiedziałem się, że Legnica ma taką fajną historię. A potem razem jedliśmy lody w parku.*”

Dzieci wyrażają ogromną radość z wydarzeń, w które mogą zaangażować się również ich rodzice. Tego typu inicjatywy mają potencjał międzypokoleniowy i wzmacniają więzi także między rodzinami różnych narodowości. Takie wydarzenia nie tylko przełamują bariery, ale też budują poczucie, że szkoła to wspólna przestrzeń dla dzieci, rodziców i nauczycieli.

Dzieci chętnie dzielą się swoimi pomysłami na nietypowe, ale bardzo atrakcyjne formy integracji. Ich inicjatywy pokazują, jak ważne jest, by uczniowie mieli wpływ na to, co dzieje się w ich szkole. Jakie inicjatywy mogą być okazją do poznawania kultury, nauki wzajemnego szacunku i zabawy, która łączy cyt. „*Chcielibyśmy, żeby rodzice częściej przychodzili na boisko. Moglibyśmy razem gotować na pikniku – pierogi*”

Propozycje uczniów dla lepszej integracji

Uczniowie podkreślają, że integracja to działanie, zabawa i wzajemne słuchanie. Ich propozycje łączą edukację z radością, a tradycję z nowoczesnością. Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 5 w Legnicy zgłaszają następujące pomysły, które ich zdaniem wzmocnią integrację w środowisku wielokulturowym:

- **Międzykulturowe warsztaty kulinarne** - Cotygodniowe spotkania, podczas których uczniowie i rodzice wspólnie przygotowują tradycyjne polskie i ukraińskie potrawy (np. pierogi, naleśniki, barszcz).
- **Sportowe dni integracyjne** - Organizacja turniejów w gry zespołowe (np. „dwa ognie”, piłka nożna) z mieszanymi drużynami polsko-ukraińskimi.
- **Wieczory gier planszowych** - Cykliczne spotkania po lekcjach, gdzie uczniowie grają w gry planszowe (np. „Monopol”, „Dixit”) lub uczą się nawzajem tradycyjnych gier z Polski i Ukrainy

- **Warsztaty artystyczno-techniczne:** budowanie robotów z klocków LEGO, malowanie murali o tematyce międzykulturowej, tworzenie wspólnych plakatów przedstawiających symbole Polski i Ukrainy
- **Wycieczki „Poznajemy Legnicę”** - zwiedzanie miasta z quizami historycznymi (np. zamek Piastowski, park miejski) połączone z piknikami i grami terenowymi.
- **Tygodniowe projekty kulturowe:** „Tydzień ukraiński” – nauka tańców ludowych, prezentacja tradycji, warsztaty pisania cyrylicą; „Tydzień polski” – nauka poloneza, wspólne śpiewanie piosenek patriotycznych.
- **Strefa relaksu „Przyjazny kącik”** - Utworzenie przestrzeni z pufami, grami planszowymi i książkami w języku polskim i ukraińskim, gdzie uczniowie mogą odpocząć i porozmawiać.
- **Rodzinne pikniki na boisku:** imprezy z udziałem rodziców, np. wspólne grillowanie, konkursy (np. przeciąganie liny), warsztaty rękodzieła.
- **„Językowe pogaduchy”** - nieformalne spotkania, gdzie uczniowie uczą się nawzajem podstawowych zwrotów w języku polskim i ukraińskim przez gry i zabawy.
- **Szkolny festiwal talentów** - impreza, podczas której uczniowie prezentują swoje pasje (taniec, śpiew, recytacja wierszy w ojczystym języku).

Obszary wymagające poprawy

Poprawa wymienionych obszarów wymaga **systemowego podejścia** i zaangażowania całej społeczności szkolnej.

Na podstawie analizy potrzeb uczniów oraz ich wypowiedzi, wyodrębniono następujące kluczowe obszary wymagające interwencji:

- **Wsparcie językowe:** nowi uczniowie z Ukrainy borykają się z barierą językową, która utrudnia naukę i integrację. Brakuje atrakcyjnych form nauki języka polskiego.

- **Komunikacja nauczyciel–uczeń:** nowi nauczyciele nieznający ukraińskiego mają trudności w przekazywaniu treści, co prowadzi do frustracji i stresu u uczniów.
- **Wsparcie psychologiczne** - uczniowie z doświadczeniem migracyjnym potrzebują większego dostępu do pomocy emocjonalnej, zwłaszcza w kontekście traumy wojennej.
- **Integracja kulturowa** -istniejące wydarzenia integracyjne są zbyt rzadkie i nie uwzględniają wszystkich zainteresowań uczniów.
- **Wsparcie edukacyjne:** uczniowie mają trudności z przedmiotami ścisłymi (np. matematyka, fizyka) ze względu na język poleceń.
- **Motywacja i zaangażowanie uczniów-** niektórzy uczniowie z Ukrainy tracą motywację z powodu poczucia wyobcowania.
- **Współpraca z rodzicami:** rodzice uczniów migracyjnych są mało zaangażowani w życie szkoły.

Rekomendacje dla szkoły:

Na podstawie analizy wypowiedzi uczniów można sformułować następujące rekomendacje dla szkoły, które mają na celu usprawnienie integracji, wsparcie nauczycieli i uczniów oraz systemowe rozwiązania sprzyjające budowaniu otwartej, wielokulturowej społeczności:

Na podstawie wypowiedzi uczniów oraz analizy ich potrzeb, rekomenduje się następujące działania:

- **Wzmocnienie integracji kulturowej**
 - **Organizacja cyklicznych wydarzeń wielokulturowych:**
 - Cotygodniowe warsztaty kulinarne (np. „Polsko-ukraińskie gotowanie”), gdzie uczniowie i rodzice wspólnie przygotowują tradycyjne potrawy.

- Międzynarodowe dni kultury z występami w strojach ludowych, tańcami i muzyką.

- **Wydarzenia plenerowe dla rodzin:**

- Letnie i zimowe festyny na boisku szkolnym z dmuchańcami, grami terenowymi i warsztatami artystycznymi.

- **Rozwój wsparcia językowego i edukacyjnego**

- **Zajęcia z języka polskiego dla uczniów z Ukrainy:**

- Konwersacje z polskimi rówieśnikami w formie gier i zabaw.
- Korepetycje prowadzone przez starszych uczniów lub wolontariuszy.

„Potrzebujemy miejsca, gdzie bez stresu możemy gadać po polsku” ([uczeń]).

- **Przywrócenie lekcji języka ukraińskiego:**

- Zajęcia z pisania, czytania i kultury Ukrainy, prowadzone przez native speakerów.

- **Szkolenia dla nauczycieli:**

- Kursy podstawowego ukraińskiego (np. zwroty grzecznościowe, polecenia lekcyjne).
- Warsztaty z metod pracy z uczniami wielojęzycznymi.

- **Wsparcie psychologiczne i społeczne**

- **Strefy relaksu i rozmów:**

- Utworzenie „kącika empatii” z pufami, grami planszowymi i materiałami antystresowymi.

- **Zwiększenie dostępności psychologa:**

- Regularne dyżury psychologa, w tym spotkania grupowe dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym.

- **Promocja empatii wśród nauczycieli:**
 - Szkolenia z komunikacji międzykulturowej i rozpoznawania potrzeb uczniów.

- **Aktywności integracyjne oparte na współpracy**
 - **Sport i gry zespołowe:**
 - Międzyszkolne turnieje w „dwa ognie” lub piłkę nożną z mieszanymi drużynami polsko-ukraińskimi.

 - **Warsztaty kreatywne:**
 - Projekty z klockami LEGO, robotyką lub wspólne malowanie murali o tematyce międzykulturowej.

 - **Wycieczki edukacyjne:**
 - Zwiedzanie Legnicy (zamek Piastowski, park miejski) połączone z faktami historycznymi.

- **Zaangażowanie rodziców i społeczności lokalnej**
 - **Rodzinne warsztaty i pikniki:**
 - Spotkania integracyjne z gotowaniem, grami i występami artystycznymi.

 - **Międzypokoleniowe projekty:**
 - Cykl „Opowieści naszych dziadków” – uczniowie i rodzice dzielą się historiami z Polski i Ukrainy.

Rekomendacje opierają się na wypowiedziach uczniów, którzy widzą szkołę jako przestrzeń dialogu, bezpieczeństwa i wspólnego działania. Kluczowe jest wdrożenie rozwiązań, które:

- Łączą kultury przez działanie (sport, sztuka, kuchnia).
- Wspierają język i tożsamość (lekcje ukraińskiego, korepetycje z polskiego).

- Budują relacje (strefy relaksu, wydarzenia z rodzicami).
- Kształtują empatyczną kadrę (szkolenia dla nauczycieli).

Jak podsumowują uczniowie: „Szkoła to nie tylko lekcje. To miejsce, gdzie możemy się śmiać, uczyć od siebie i czuć, że tworzymy drużynę”

Perspektywa uczniów wskazuje, że skuteczna integracja w środowisku wielokulturowym wymaga kompleksowego podejścia. Dzięki temu szkoła stanie się miejscem, gdzie różnice kulturowe są celebrowane, a trudne doświadczenia, takie jak wojna i migracja, są otwarcie przepracowywane, umożliwiając budowanie relacji opartych na zrozumieniu i szacunku zarówno między uczniami polskimi, jak i migranckimi.

6.3 Perspektywa rodziców

● Współpraca ze szkołą

Rodzice bardzo wysoko oceniają poziom współpracy ze szkołą, podkreślając otwartość kadry nauczycielskiej, ich dostępność oraz gotowość do rozmowy i reagowania na potrzeby uczniów oraz ich rodzin. Komunikacja między szkołą a rodzicami jest postrzegana jako płynna i efektywna, co wzmacnia zaufanie oraz poczucie bezpieczeństwa. Rodzice doceniają, że mogą bez przeszkód zgłaszać swoje uwagi i sugestie, a nauczyciele są skłonni do dialogu i szukania wspólnych rozwiązań.

Dużym atutem, według rodziców pochodzenia ukraińskiego, jest zaangażowanie szkoły w pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego. Organizowane są wydarzenia, w których dzieci mogą zaprezentować ukraińskie pieśni, tańce czy stroje ludowe. W bibliotece dostępne są książki w języku ukraińskim, co – jak zauważyła jedna z matek – daje dzieciom możliwość kontaktu z literaturą ojczystą także poza domem: cyt. „Te książkę nawet tam można w bibliotece pobrać, nie, w ukraińskim języku. Te ubrania te ukraińskie, nie, nasze takie to na święta różne ubiera”.

Rodzice podkreślają też wyjątkowy charakter szkoły, która historycznie związana jest z mniejszością ukraińską. Ta tradycja stanowi wyróżnik na tle innych placówek: cyt. *„To nie jest taka tutaj, że tak jak te inne te publiczne szkoły. Nawet tutaj w Legnicy tak jest taki żargon, że to jest ukraińska szkoła”*.

To postrzeganie może budzić mieszane uczucia – z jednej strony jest powodem do dumy dla rodzin ukraińskich, z drugiej – może wywoływać poczucie wykluczenia u rodziców polskich, którzy czują się mniej związani ze specyfiką szkoły.

Jednak mimo silnego komponentu ukraińskiego, szkoła stara się zapewnić inkluzyjność i równowagę. Zajęcia prowadzone są głównie w języku polskim, co sprzyja integracji dzieci z różnych środowisk, a formalne wydarzenia, takie jak zebrania czy oficjalne ogłoszenia, odbywają się w języku polskim. Rodzice zauważają, że nauczyciele potrafią płynnie przechodzić między językami, co ułatwia dzieciom, szczególnie nowo przybyłym, odnalezienie się w szkolnej rzeczywistości.

Warto zauważyć, że ta dwujęzyczność – choć to cenna kompetencja – wymaga jasnych zasad, by nie prowadziła do dezorientacji lub poczucia wykluczenia. Rodzice polscy wyrażają potrzebę większej dbałości o to, by komunikacja – szczególnie ta oficjalna, grupowa – odbywała się w języku polskim. To ważne zwłaszcza w kontekście rosnącej różnorodności narodowej wśród uczniów i ich rodzin.

Rodzice podkreślają również, że dobre relacje ze szkołą przekładają się na większe zaangażowanie dzieci, które czują się widziane i akceptowane. To poczucie przynależności wzmacnia motywację do nauki i uczestnictwa w życiu szkolnym.

Współpraca ze szkołą jest oceniana pozytywnie i stanowi fundament integracji społeczności szkolnej. Jednocześnie rodzice widzą potrzebę dalszego rozwijania tej współpracy – z jeszcze większym uwzględnieniem perspektywy wszystkich grup narodowościowych, w duchu wzajemnego szacunku i otwartości.

● Korzyści z różnorodności kulturowej

Rodzice zgodnie podkreślają, że obecność uczniów pochodzących z różnych krajów, przede wszystkim z Ukrainy, ale również z innych części Europy Wschodniej, wnosi do szkoły nową jakość i wzbogaca środowisko edukacyjne. Ich zdaniem, dzieci uczą się nie tylko języków, ale przede wszystkim postaw – otwartości, empatii i ciekawości wobec „inności”.

W codziennych kontaktach – na przerwach, podczas wspólnych zabaw czy pracy w grupach – następuje naturalna wymiana doświadczeń, języków, zwyczajów i sposobów myślenia. Dzieci stają się dla siebie nawzajem nauczycielami, co daje wyjątkową okazję do rozwijania kompetencji międzykulturowych: cyt. *„Dzieci Polacy uczą się od Ukraińców, a Ukraińcy od Polaków. Na przerwach gadają, coś rozmawiają, o tradycji, czy coś”*.

Rodzice widzą w tym ogromny potencjał wychowawczy – możliwość przełamywania stereotypów i budowania mostów porozumienia już od najmłodszych lat. Różnorodność traktują jako wartość samą w sobie, która może przynieść długofalowe korzyści nie tylko dzieciom, ale całej społeczności szkolnej.

Jednak wśród wypowiedzi pojawia się też refleksja, że dla pełnego wykorzystania tego potencjału niezbędna jest odpowiednia równowaga. Niektórzy rodzice zauważają, że znaczna przewaga jednej grupy narodowościowej – w tym przypadku ukraińskiej – może prowadzić do zaburzenia proporcji i osłabienia integracji: cyt. *„Większość osób jest pochodzenia ukraińskiego. Dla mnie to jest za mało trochę, żeby było różnie”*.

W takich warunkach dzieci z innych środowisk – zwłaszcza polskie – mogą mieć trudności z odnalezieniem się w grupie, a nawet zbudowaniem poczucia przynależności. Pojawia się ryzyko, że zamiast otwartej, zrównoważonej przestrzeni kulturowej, powstaną równoległe światy, funkcjonujące obok siebie, ale niekoniecznie ze sobą. cyt. *„Moje dzieci czasami no przez to tak, no no nie powiem, że że cierpią, że one się czują raczej tutaj obce”*.

Dlatego rodzice apelują o działania, które nie tylko celebryją różnorodność, ale też świadomie nią zarządzają – budując przestrzeń do spotkań, rozmowy i współpracy międzykulturowej. Sugerują, by szkoła tworzyła więcej okazji do wspólnych inicjatyw –

takich, które łączą, a nie dzielą, i w których każde dziecko może odnaleźć swoje miejsce.

Z ich perspektywy, dobrze zaprojektowane działania integracyjne mogą nie tylko przeciwdziałać wykluczeniu, ale też kształtować społeczeństwo przyszłości – otwarte, różnorodne i solidarne.

● Wyzwania językowe

Pomimo ogólnie pozytywnej atmosfery i starań szkoły, kwestie językowe wciąż pozostają jednym z głównych obszarów napięć i trudności. Rodzice, zarówno z Ukrainy, jak i Polski, dostrzegają konkretne problemy związane z komunikacją, edukacją i zachowaniem równowagi między językami w środowisku szkolnym.

Jednym z najczęściej podnoszonych problemów przez rodziców ukraińskich jest brak systemowych rozwiązań umożliwiających dzieciom rozwój języka ojczystego. Choć część nauczycieli mówi po ukraińsku, a niektóre materiały dostępne są w tym języku, nie istnieją formalne lekcje języka ukraińskiego jako części programu nauczania. Rodzice obawiają się, że ich dzieci – szczególnie te urodzone już w Polsce lub przyjeżdżające w młodym wieku – mogą stopniowo zatracić znajomość języka, co wiąże się nie tylko z utratą umiejętności komunikacyjnych, ale także z osłabieniem tożsamości kulturowej: cyt. „*Mój syn nawet nie potrafi napisać teraz w ukraińskim języku. Gdyby były takie lekcje, nawet płatne, ja bym to wyraziła zgodę*”.

Rodzice proponują, by szkoła rozważyła wprowadzenie dodatkowych zajęć językowych – niekoniecznie obowiązkowych, ale dostępnych dla zainteresowanych rodzin. Ich zdaniem, mogłoby to pomóc w zachowaniu równowagi między integracją w polskim systemie a pielęgnowaniem korzeni kulturowych.

Z drugiej strony, problem językowy dostrzegają także rodzice polscy. Wskazują oni, że w wielu sytuacjach – zwłaszcza nieformalnych – dominuje język ukraiński, co prowadzi do ich wykluczenia z obiegu informacji. Najczęściej wspomnianym przykładem są grupy klasowe na WhatsAppie lub Messengerze, gdzie komunikacja między rodzicami odbywa się niemal wyłącznie po ukraińsku:

Brak zrozumienia treści wiadomości powoduje nie tylko frustrację, ale również realne trudności w organizacji życia szkolnego – np. w przypadku wycieczek, składek czy wydarzeń klasowych. Polscy rodzice czują się wyłączeni z życia klasy i podkreślają potrzebę wyraźnych reguł dotyczących języka komunikacji:

Zwracają także uwagę, że polski powinien być traktowany jako język wspólny – nie wykluczając przy tym innych języków, ale pełniąc rolę pomostu umożliwiającego komunikację wszystkich stron.

Niektórzy zauważają też, że dzieci – szczególnie te z Ukrainy – często posługują się między sobą ukraińskim, także na lekcjach czy w czasie pracy w grupach, co może powodować wykluczenie ich polskich rówieśników. To z kolei może utrwalać podziały i wpływać na dynamikę relacji w klasie. Rodzice postulują, by nauczyciele wspierali dzieci w przechodzeniu na język polski w sytuacjach wspólnej pracy, jednocześnie nie zakazując używania języka ojczystego w sytuacjach nieformalnych.

Wszystkie te wypowiedzi wskazują na potrzebę stworzenia spójnej, świadomej polityki językowej w szkole. Chodzi nie tylko o to, jakiego języka używa się na lekcjach, ale również o to, jak wygląda codzienna komunikacja między rodzicami, uczniami i nauczycielami. Rodzice są zgodni, że język to nie tylko narzędzie, ale również przestrzeń integracji lub wykluczenia – w zależności od tego, jak się nim zarządza.

● Integracja i frekwencja

Kwestia integracji uczniów oraz ich obecności na zajęciach stanowi jeden z kluczowych tematów poruszanych przez rodziców. Zwracają oni uwagę na problem niskiej frekwencji, zwłaszcza wśród dzieci nowo przybyłych z Ukrainy. Według wielu rodziców, nieregularne uczęszczanie do szkoły ma wpływ nie tylko na edukację samych uczniów, ale również na spójność klas i jakość integracji między dziećmi.

Niepokój budzi fakt, że niektóre dzieci pojawiają się w szkole nieregularnie, co utrudnia im nawiązanie relacji z rówieśnikami i nauczycielami. Pojawiają się też głosy, że część rodziców tłumaczy nieobecności dzieci względami zawodowymi, jednak inni rodzice podchodzą do tych wyjaśnień z rezerwą:

Cyt. „*Frekwencja katastroficzna. Dzieci nie przychodzą, a rodzice tłumaczą się pracą. To nieprawda – mama zawsze znajdzie czas*”.

Rodzice zauważają, że brak obecności w szkole nie wynika jedynie z trudnych warunków życiowych czy organizacyjnych, ale czasem z braku poczucia przynależności lub motywacji. Dzieci, które czują się obco, mniej chętnie uczestniczą w zajęciach, co może prowadzić do błędnego koła wykluczenia i dalszego pogłębiania dystansu.

W odpowiedzi na te wyzwania, rodzice proponują szereg działań integracyjnych, które mogłyby pomóc dzieciom – zarówno polskim, jak i ukraińskim – lepiej się poznać i poczuć częścią wspólnoty szkolnej. Podkreślają znaczenie działań praktycznych, które opierają się na wspólnym działaniu i doświadczeniu.

Takie inicjatywy, ich zdaniem, nie tylko budują więzi między uczniami, ale również angażują rodziców, wzmacniając relacje między rodzinami i szkołą. To właśnie poprzez wspólne działania – pozbawione formalności, ale oparte na współpracy – dzieci uczą się zaufania, współodpowiedzialności i empatii.

Rodzice z nostalgią wspominają wcześniejsze wydarzenia, które integrowały całą społeczność szkolną – zarówno nauczycieli, uczniów, jak i rodziny. Jednym z przykładów była wspólna Wigilia organizowana na sali gimnastycznej.

Tego rodzaju wydarzenia miały nie tylko wymiar kulturowy i świąteczny, ale również symboliczny – pokazywały, że mimo różnic, społeczność szkolna jest jedną całością, w której każdy ma swoje miejsce. Rodzice wyrażają chęć powrotu do tego typu inicjatyw, a nawet gotowość do współorganizowania ich – pod warunkiem, że szkoła otworzy się na współpracę i wspólne planowanie.

Zarówno niska frekwencja, jak i ograniczona liczba działań integracyjnych są sygnałem, że potrzeba więcej świadomych i wspierających działań, które będą sprzyjać budowaniu silniejszej, bardziej zintegrowanej wspólnoty szkolnej. Rodzice są gotowi do zaangażowania – oczekują jednak, że szkoła zaprosi ich do realnej współpracy i będzie aktywnie wspierać tego rodzaju inicjatywy.

● Relacje polsko-ukraińskie

Relacje między polskimi a ukraińskimi rodzinami, choć w dużej mierze poprawne i nacechowane wzajemnym szacunkiem, nie są pozbawione napięć i nieporozumień. Rodzice przyznają, że codzienne współistnienie dwóch (a czasem więcej) kultur w obrębie jednej szkoły to wyzwanie, które wymaga zarówno otwartości, jak i wzajemnego zrozumienia.

Jednym z głównych problemów wskazywanych przez polskich rodziców jest poczucie marginalizacji. W klasach zdominowanych liczebnie przez uczniów z Ukrainy, język ukraiński bywa używany nie tylko w prywatnych rozmowach między dziećmi, ale również – co bardziej niepokojące – podczas zebrań czy komunikacji z nauczycielami. To sprawia, że niektórzy polscy rodzice czują się wykluczeni z procesu wychowawczego i informacyjnego: cyt. „*Na zebraniach jestem jedna Polka wśród 10-15 Ukraińców. Mówią po ukraińsku*”.

Tego rodzaju sytuacje wzbudzają niepewność i wrażenie, że nie wszystkie głosy są równo słyszalne. Rodzice polscy deklarują, że nie mają nic przeciwko ukraińskiej kulturze – wręcz przeciwnie, doceniają jej obecność – ale chcieliby, by polski pozostał głównym językiem komunikacji w kontekście szkolnym, umożliwiającym wszystkim równe uczestnictwo.

Z drugiej strony, wielu rodziców – niezależnie od pochodzenia – podkreśla, że źródłem napięć między dziećmi nie są narodowości, ale różnice w wartościach, stylach wychowania i atmosferze panującej w domu. Dzieci, jak zauważają, przynoszą do szkoły nie tylko kanapki i zeszyty, ale również przekonania, lęki i emocje, których uczą się od dorosłych: cyt. „*Problem nie leży w narodowości, tylko w tym, co dzieci słyszą w domu. Jak słyszą złe rzeczy, przenoszą je do szkoły*”.

To stwierdzenie często się powtarza i pokazuje głębsze zrozumienie źródeł konfliktów. Rodzice są świadomi, że dzieci mogą się kłócić, izolować czy nawet wyśmiewać – nie dlatego, że „są z Ukrainy” czy „są z Polski”, ale dlatego, że uczą się zachowań i postaw, które obserwują w swoich domach.

W tym kontekście pojawia się postulat szerszego podejścia do integracji, obejmującego nie tylko dzieci, ale również rodziców. Spotkania, warsztaty, wspólne projekty – to nie tylko sposób na poznanie się, ale też przestrzeń do przełamywania stereotypów i budowania wzajemnego zaufania. Rodzice sugerują, że warto organizować wydarzenia, które dają możliwość współdziałania ponad podziałami – np. wspólne gotowanie, wieczory z muzyką i tańcem, czy nawet wspólne wyjścia poza szkołę.

Warto zaznaczyć, że wśród wielu rodziców – zarówno polskich, jak i ukraińskich – dominuje przekonanie, że szkoła może i powinna pełnić rolę mediatora, przewodnika i kreatora przestrzeni dialogu. Aby to się udało, potrzebne są jednak konkretne działania, nie tylko dobre intencje.

● **Wsparcie psychologiczne i wychowawcze**

Wielu rodziców zwraca uwagę na niedostateczne wsparcie psychologiczne i wychowawcze dostępne w szkole. Podkreślają, że choć formalnie zatrudniony jest psycholog, to w praktyce dostępność tej pomocy jest ograniczona – zarówno pod względem częstotliwości spotkań, jak i otwartości dzieci na skorzystanie z takiej formy wsparcia.

Jedną z barier, na które wskazują rodzice, jest nadal silna stygmatyzacja korzystania z pomocy psychologa. Dzieci, szczególnie starsze, obawiają się, że pójście do psychologa będzie odebrane jako „słabość” albo coś wstydliwego: cyt. „Psycholog jest, ale dzieci boją się tam iść. Myślą, że to wstyd”.

Rodzice zauważają, że potrzeby emocjonalne dzieci – zwłaszcza tych z doświadczeniem migracyjnym, wojennym czy adaptacyjnym – są ogromne, a szkoła nie zawsze ma odpowiednie zasoby, by na nie odpowiedzieć. Pojawia się postulat, by wsparcie psychologiczne nie ograniczało się do reakcji na problemy, ale było działaniem systemowym – obejmującym np. cykliczne warsztaty z zakresu radzenia sobie ze stresem, emocjami, komunikacją czy integracją społeczną.

Oprócz wsparcia psychologicznego dla uczniów, rodzice podkreślają potrzebę działań wychowawczych ukierunkowanych na budowanie wspólnej kultury szacunku, odpowiedzialności i współpracy. Zauważają, że część dzieci – niezależnie od narodowości – ma trudności z przestrzeganiem zasad, rozwiązywaniem konfliktów czy kontrolą emocji.

Szczególnym problemem, na który zwracają uwagę, jest nadmierne korzystanie z telefonów komórkowych podczas przerw. Według rodziców, dzieci spędzają czas głównie na scrollowaniu mediów społecznościowych czy graniu, co ogranicza ich kontakt z rówieśnikami i pogłębia izolację: cyt. „Dzieci na przerwach wszyscy w telefonach”. Nauczyciele powinni to kontrolować.

W tym kontekście pojawiają się postulaty dotyczące bardziej zdecydowanego podejścia szkoły do korzystania z urządzeń elektronicznych – np. wprowadzenia stref wolnych od telefonów, promowania aktywności ruchowych czy organizowania wspólnych gier i zabaw na przerwach.

Rodzice zwracają również uwagę na potrzebę wspierania samych opiekunów. Wielu z nich czuje się zagubionych, przeciążonych obowiązkami lub nieprzygotowanych do radzenia sobie z trudnymi sytuacjami wychowawczymi. Padają konkretne propozycje dotyczące organizacji kursów czy warsztatów dla rodziców. Rodzice wskazują na organizację kursów dla rodziców z podstaw wychowania. Takie spotkania mogłyby obejmować tematy związane z rozwojem dziecka, komunikacją w rodzinie, wyznaczaniem granic czy wspieraniem dziecka w sytuacjach stresowych. Rodzice wyrażają gotowość do uczestnictwa w takich inicjatywach – pod warunkiem, że będą prowadzone w sposób dostępny, otwarty i bez oceny.

Potrzeba wsparcia psychologicznego i wychowawczego dotyczy zarówno dzieci, jak i rodziców. Szkoła – jako instytucja pierwszego kontaktu – może odegrać kluczową rolę w tworzeniu bezpiecznego, wspierającego środowiska. Warunkiem jest jednak traktowanie tej sfery jako priorytetowej, a nie dodatkowej.

Propozycje rodziców dla lepszej integracji

Rodzice, zarówno polscy, jak i ukraińscy, coraz częściej artykułują konkretne potrzeby i propozycje, które – ich zdaniem – mogłyby znacząco poprawić funkcjonowanie szkoły oraz integrację całej społeczności. Choć różnią się one w zależności od doświadczeń i perspektyw, wiele z nich łączy wspólna idea: szkoła powinna być miejscem otwartym, wspierającym i uwzględniającym różnorodność.

● **Lekcje języka ukraińskiego – zachowanie tożsamości**

Jednym z najczęściej powtarzanych postulatów wśród ukraińskich rodzin jest wprowadzenie (lub przywrócenie) zajęć z języka ukraińskiego. Rodzice obawiają się, że ich dzieci – przebywając w polskim systemie edukacji – szybko zatracą biegłość w języku ojczystym, co z kolei wpłynie na ich tożsamość narodową i więzi rodzinne.

Rodzice podkreślają, że takie lekcje mogłyby odbywać się popołudniami lub w ramach zajęć dodatkowych, a nawet w formule odpłatnej, jeśli szkoła nie ma możliwości zapewnienia ich w podstawowym wymiarze godzin.

● **Warsztaty i spotkania integracyjne – budowanie mostów**

Obie grupy – polscy i ukraińscy rodzice – dostrzegają potrzebę organizowania regularnych spotkań, które umożliwiłyby wzajemne poznanie się, wymianę doświadczeń i przetamianie barier kulturowych. Pojawiają się ciekawe pomysły na formę takich inicjatyw.

Wspólne gotowanie, prezentacje zwyczajów, warsztaty rękodzielnicze, a także projekty artystyczne z udziałem dzieci i dorosłych – wszystko to mogłoby stanowić nie tylko atrakcję, ale i punkt wyjścia do pogłębionego dialogu i zacieśniania relacji.

● **Wsparcie dla nowych rodzin – ułatwienie startu**

Rodzice dostrzegają, że dla dzieci i rodzin, które dopiero przybyły do Polski, pierwsze miesiące w szkole bywają wyjątkowo trudne. Proponują stworzenie bardziej zorganizowanego systemu wsparcia dla nowo przybyłych – zarówno w wymiarze

językowym, jak i społecznym: cyt. „Tłumacz w szkole, dodatkowy polski dla dzieci, które dopiero przyjechały”.

Rodzice wskazują, że pomoc językowa (np. nauczyciel wspomagający, asystent kulturowy, dodatkowe lekcje polskiego) powinna być dostępna szybciej i w szerszym zakresie. Pojawiają się także głosy, by stworzyć „pakiet powitalny” – zestaw informacji dla nowych rodzin o szkole, zasadach, nauczycielach i możliwościach wsparcia.

● **Wspólne projekty – przestrzeń do współdziałania**

Silnym postulatem są również inicjatywy angażujące dzieci różnych narodowości w realizację wspólnych projektów – artystycznych, edukacyjnych, sportowych. Zdaniem rodziców, takie działania nie tylko rozwijają umiejętności, ale też uczą szacunku i współpracy.

Wskazywana jest również potrzeba promowania tych projektów na forum szkolnym, np. podczas uroczystości, wystaw czy wydarzeń otwartych dla całej społeczności.

● **Jasne zasady komunikacji – przejrzystość i inkluzywność**

W odpowiedzi na trudności językowe, rodzice postulują wprowadzenie zasad mówiących o tym, że oficjalna komunikacja ze szkoły – zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej – powinna być prowadzona w języku polskim:

Nie chodzi tu o ograniczanie ukraińskiej tożsamości, lecz o zapewnienie równego dostępu do informacji wszystkim rodzicom, także tym, którzy nie rozumieją języka ukraińskiego. Równocześnie rodzice sugerują, że warto zadbać o obecność tłumaczeń lub możliwość kontaktu z osobą dwujęzyczną w przypadku bardziej złożonych komunikatów.

Rodzice oczekują od szkoły nie tylko reakcji na bieżące wyzwania, ale proaktywnych działań, które wyprzedzają konflikty i wspierają rozwój wspólnoty. Propozycje, które zgłaszają, są konkretne, realne i wynikają z codziennych obserwacji. Najważniejsze

przesłanie, jakie płynie z ich wypowiedzi, to potrzeba równości, szacunku i współpracy.

Obszary wymagające poprawy i rekomendacje dla szkoły

Szkoła działa w wyjątkowo zróżnicowanym środowisku kulturowym i stara się odpowiadać na jego potrzeby. Wprowadzenie powyższych rekomendacji pozwoli wzmocnić dialog, przeciwdziałać wykluczeniu i budować wspólnotę opartą na szacunku, współpracy i wzajemnym wsparciu. To krok w stronę równowagi między tożsamością kulturową a integracją.

● Brak jasnych zasad dotyczących komunikacji językowej

Rodzice, zwłaszcza polscy, czują się wykluczeni z komunikacji prowadzonej w języku ukraińskim (np. w grupach klasowych, na zebraniach).

Rekomendacja:

- Wprowadzenie zasady, że oficjalna komunikacja szkoły (wiadomości, zebrania, ogłoszenia) odbywa się w języku polskim.
- Zachęcanie rodziców do korzystania z tłumaczeń w sytuacjach nieformalnych (np. pomoc dwujęzycznych uczniów lub rodziców)

● Brak systemowego wsparcia dla języka ukraińskiego

Dzieci z Ukrainy tracą kontakt z ojczystym językiem, co budzi obawy o ich tożsamość kulturową i kompetencje językowe.

Rekomendacja:

- Wprowadzenie dodatkowych zajęć z języka ukraińskiego (np. jako zajęcia pozalekcyjne, również odpłatne).
- Współpraca z organizacjami mniejszości narodowych lub ambasadą Ukrainy w celu pozyskania wsparcia merytorycznego lub finansowego.

● **Nierównowaga kulturowa w klasach**

Dominacja uczniów z jednego kręgu kulturowego prowadzi do wyobcowania dzieci polskich i innych narodowości.

Rekomendacja:

- Dążenie do większego zróżnicowania kulturowego w działaniach integracyjnych (np. prezentowanie różnych tradycji, języków, kuchni).
- Uwzględnienie perspektywy każdej grupy narodowościowej przy planowaniu wydarzeń szkolnych.

● **Niska frekwencja uczniów, szczególnie nowo przybyłych**

Nieregularna obecność dzieci w szkole utrudnia im adaptację i wpływa negatywnie na proces edukacyjny.

Rekomendacja:

- Systematyczne monitorowanie frekwencji i kontakt z rodzinami w celu wyjaśnienia przyczyn nieobecności.
- Organizowanie działań wspólnotowych (np. sprzątanie lasu, spotkania rodzinne), które budują więź z miejscem i społecznością.

● **Ograniczone działania integracyjne**

Brakuje okazji do spotkań i współpracy między rodzinami różnych narodowości.

Rekomendacja:

- Organizowanie warsztatów, pikników, wspólnych świąt i projektów angażujących dzieci i rodziców.
- Tworzenie przestrzeni do rozmowy i poznawania różnic kulturowych (np. wieczory tematyczne, wymiana przepisów, prezentacje).

● Niewystarczające wsparcie psychologiczne

Dzieci niechętnie korzystają z pomocy psychologa, a rodzice zauważają brak działań profilaktycznych.

Rekomendacja:

Zwiększenie widoczności i dostępności wsparcia psychologicznego.

- Prowadzenie warsztatów o emocjach, relacjach i korzystaniu z pomocy.
- Szkoła może rozważyć także spotkania z psychologiem dla rodziców (np. dotyczące wychowania, stresu, adaptacji).

● Słabe zaangażowanie rodziców w życie szkoły

Niektórzy rodzice nie uczestniczą aktywnie w życiu szkolnym, co może pogłębiać izolację i brak wspólnoty.

Rekomendacja:

- Zachęcanie rodziców do współorganizacji wydarzeń, udziału w radzie rodziców, grupach projektowych.
- Propozycja kursów wychowawczych lub spotkań edukacyjnych dla rodziców – szczególnie dla nowo przybyłych rodzin.

7. Podsumowanie najważniejszych wyzwań

Raport „Wielokulturowa szkoła w kontekście zmian migracyjnych” przedstawia wyniki badania jakościowego przeprowadzonego w Szkole Podstawowej nr 5 w Legnicy, koncentrującego się na integracji uczniów z doświadczeniem migracyjnym, głównie z Ukrainy. Badanie objęło analizę dokumentów wewnętrznych szkoły oraz zogniskowane wywiady grupowe (miniFGI) z nauczycielami, uczniami i rodzicami.

Poniżej przedstawiamy podsumowanie najważniejszych wyzwań:

● **Barriere językowe i dydaktyczne**

Uczniowie nowo przybyli, przede wszystkim z Ukrainy, zmagają się z opanowaniem języka polskiego, co utrudnia zarówno codzienną komunikację, jak i zrozumienie treści lekcji. Brak klas przygotowawczych i dostosowanych zajęć pogłębia ten problem, wpływając na efektywność nauczania oraz adaptację do programu.

● **Ograniczone wsparcie systemowe i psychologiczne**

Mimo istnienia pomocy psychologicznej i inicjatyw integracyjnych, zauważalny jest niedostateczny systemowy zakres wsparcia dla uczniów z doświadczeniem migracyjnym i traumą wojenną. Wsparcie to wymaga zarówno częstszych dyżurów psychologa, jak i działań profilaktycznych oraz kącików wsparcia emocjonalnego.

● **Problemy komunikacyjne między szkołą a rodzicami**

Niejednolita komunikacja – zwłaszcza w sytuacjach nieformalnych, gdzie dominuje język ukraiński – powoduje, że niektórzy rodzice polscy czują się wykluczeni z wymiany informacji, co utrudnia pełne zaangażowanie ich w życie szkoły.

● **Niska frekwencja i ograniczone zaangażowanie części rodzin**

Rodzice uczniów z grup migracyjnych często mają ograniczony kontakt ze szkołą, co wynika m.in. z barier językowych, stresujących warunków życiowych czy konieczności zabezpieczenia bytowych potrzeb. Brak regularnej obecności uczniów dodatkowo wpływa negatywnie na integrację i budowanie wspólnoty.

● **Wyzwaniem pozostaje integracja kulturowa**

Choć szkoła posiada mocne tradycje i pozytywne relacje rówieśnicze, istnieje potrzeba dalszego budowania przestrzeni do współpracy międzykulturowej, tak aby różnice etniczne nie prowadziły do marginalizacji i podziałów, lecz służyły jako walor wzbogacający środowisko edukacyjne.

Podsumowując, kluczowe wyzwania dotyczą przede wszystkim kwestii językowych, systemowego wsparcia uczniów i rodzin, usprawnienia komunikacji oraz budowania pełnej integracji w środowisku wielokulturowym. Rozwiązanie tych problemów wymaga zarówno interwencji systemowych, jak i lokalnych działań integracyjnych, skierowanych na wsparcie zarówno uczniów, rodziców, jak i kadry pedagogicznej.

8. Wnioski końcowe

Diagnoza przeprowadzona w Szkole Podstawowej nr 5 w Legnicy ukazuje, że integracja uczniów cudzoziemskich stanowi zarówno wyzwanie, jak i szansę na rozwój placówki. Wdrożenie zaproponowanych rekomendacji – obejmujących wsparcie międzykulturowe, szkolenia pedagogiczne, zmiany w systemie oceniania oraz poprawę komunikacji z rodzicami – może znacząco przyczynić się do podniesienia jakości edukacji i budowania spójnej, wielokulturowej społeczności szkolnej. Kluczowym elementem pozostaje systemowe wsparcie, które umożliwi pełne wykorzystanie potencjału zarówno uczniów, jak i kadry pedagogicznej.

9. Podsumowanie

Przedstawiony raport stanowi szczegółową analizę funkcjonowania Szkół Podstawowej nr 5 w Legnicy w kontekście integracji uczniów z doświadczeniem migracyjnym. Dzięki zastosowaniu metody miniFGI oraz analizie dokumentów wewnętrznych i danych zastanych, uzyskano bogaty materiał źródłowy, na podstawie którego sformułowano rekomendacje dotyczące wsparcia placówki. Wdrożenie proponowanych działań może przekształcić szkołę w modelowy przykład integracji, a także przyczynić się do budowania społeczeństwa otwartego i wielokulturowego. Szkoła Podstawowa nr 5 w Legnicy posiada wiele mocnych stron, w tym zaangażowaną kadrę oraz aktywne inicjatywy integracyjne. Jednak dla skuteczniejszej integracji uczniów migracyjnych konieczne jest wdrożenie systemowych zmian.

Raport podkreśla, że integracja uczniów migranckich to zarówno wyzwanie, jak i szansa na rozwój szkoły. Wdrożenie rekomendacji może przekształcić placówkę w modelową przestrzeń dialogu i równych szans. Kluczowa jest współpraca wszystkich stron: nauczycieli, uczniów, rodziców i instytucji zewnętrznych, aby budować społeczność opartą na szacunku i wzajemnym zrozumieniu.

Raport jednoznacznie wskazuje, że Szkoła Podstawowa nr 5 w Legnicy dysponuje wieloma mocnymi stronami – przede wszystkim długą tradycją wielokulturową, silnym zaangażowaniem kadry pedagogicznej oraz pozytywnymi relacjami rówieśniczymi.

Fundusze Europejskie
dla Dolnego Śląska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

**DOLNY
ŚLĄSK**

Jednocześnie kluczowe wyzwania związane z barierami językowymi, ograniczonym wsparciem systemowym oraz trudnościami w komunikacji z rodzicami wymagają szybkich i systemowych interwencji. Proponowane rekomendacje mają na celu nie tylko rozwiązywanie bieżących problemów, ale również budowanie trwałych fundamentów integracji, które pozwolą uczniom, nauczycielom i rodzinom funkcjonować w otwartym, wspierającym i wielokulturowym środowisku. Działania integracyjne, skoncentrowane na wzmacnianiu relacji międzykulturowych, wsparciu językowym oraz rozszerzeniu oferty psychologicznej, stanowią kluczowy krok w kierunku pełnej inkluzji i podniesienia jakości edukacji w nowoczesnej szkole.

10. Załączniki

- Scenariusze badawcze
 - scenariusz dla nauczycieli
 - scenariusz dla uczniów
 - scenariusz dla rodziców
- Transkrypcje

Kontakt: Fundacja Raduga, ul. Grodzka 76, Legnica

Raport dostępny: <https://raduga.org.pl/nasze-dzialania/wielocoolturowa-szkola-bez-dyskryminacji/>

Małgorzata Szyba